

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Aika: torstai 13.11.2025

Asia: HE 131/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Takuusäätiön kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalle hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muuttamisesta

Takuusäätiö kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa.

Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jonka tarkoituksena on tukea kansalaisten velkaongelmien ehkäisyä ja niiden ratkaisemiseen tähtääviä toimintoja. Aivan erityisesti säätiö edustaa talous- ja velkaongelmia kokeneiden henkilöiden näkökulmaa. Takuusäätiön työntekijät kohtaavat vuosittain yli 10 000 taloudellisesti haasteellisessa tilanteessa olevaa asiakasta, jonka lisäksi säätiöllä on vahvat yhteydet muihin taloudellisesti ongelmallisissa tilanteissa olevia ihmisiä tapaavien sosiaali-, terveys- ja järjestöalan ammattilaisiin sekä vapaaehtoiisiin. Takuusäätiön näkemykset perustuvat erityisesti näihin näkökulmiin.

Hallitusohjelmaan kirjattu tavoite alkoholipolitiikan uudistamisesta vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan toimii lausuttavana olevan hallituksen esityksen lähtökohtana. Perusteena muutoksille on esitetty esimerkiksi reilun ja avoimen kilpailun edistäminen sekä suomalaisten valinnanvapauden lisääminen.

Alkoholilain tarkoitus on alkoholin käytön vähentäminen ja sen käytöstä käyttäjälle itselleen, muille ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. Tämä tavoite on edelleen tarpeellinen ja ajanmukainen. Alkoholilain tarkoitukseen peilaten, esityksen luvussa 4 esille tuodut vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan sekä erityisesti kohdan 4.3. muut vaikutukset ihmisiin ja yhteiskuntaan, saavat epäilemään, johtavatko muutokset itse asiassa syvempiin haittoihin, myönteisten vaikutusten sijaan. Monessa kohdassa on tuotu esille, ettei todellisia vaikutuksia pystytä ennakoimaan tai arvioimaan, mitä on pidettävä erikoisena, suhteessa saatavilla olevaan alkoholitutkimukseen.

Säätelyn mahdollisia negatiivisia vaikutuksia pyritään vähentämään alkoholin luovuttamiseen liittyvillä rajoituksilla ja alkoholijuomien toimittajille asetetuilla osaamisvaatimuksilla. Nämä ovat välttämättömiä edellytyksiä haittojen minimoimiseksi, ja Takuusäätiön arvion mukaan ne tulee ehdottomasti säännellä lain tasolla.

Aiemmalla lausuntokierroksella lakiesitykseen kriittisesti suhtautuvissa lausunnoissa epäiltiin alkoholin vapaamman ja helpomman saatavuuden lisäävän käytöstä aiheutuvia vakavia haittavaikutuksia. Esille tuotiin mm., miten alkoholin käyttö lisää alttiutta vakaviin sairauksiin ja itsemurhiin, heikentää työkykyä ja siten myös tuottavuutta, kasvattaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ja erityisesti sitä, miten se asettaa lapset ja nuoret haavoittuvaan asemaan. Viimeksi mainitulla haitalla on pitkäkestoisia haitallisia vaikutuksia kasvuun ja kehittymiseen, mielenterveyteen ja hyvinvointiin myös aikuisiällä. Vaikutukset ovat tragedioita yksilöille ja perheille, mutta aiheuttavat myös kustannuksia yhteiskunnalle. Kaikilla edellä mainituilla haittavaikutuksilla on myös taloudellisia yhtymäkohtia, joihin Takuusäätiössä tehtävässä työssä törmätään jatkuvasti. Alkoholin ja muiden päihteiden käyttö korreloi toistuvasti osatekijänä kotitalouksien taloudellisten ongelmien kanssa. Niistä haetaan esim. helpotusta ja lohtua talousongelmatilanteisiin, vaikka tosiasiaissa ne useimmiten vaikeuttavat tilanteita.

Kun riskit on tunnistettu ja muutoksia toteutetaan siitä huolimatta, on välttämätöntä huolehtia, että haittojen ehkäisemiseen ja korjaamiseen varataan riittävästi rahaa ja resurssia. Tässä

yhteydessä on myös ymmärrettävä, että suuri osa ehkäisevästä päihdehaittatyöstä ja siihen liittyviä muita kerrannaishaittoja vähentävästä työstä on järjestöjen tekemää työtä. Kolmannen sektorin toimijoiden tekemän työn rooli ja merkitys tulee huomioida erikseen esim. toimintaresurssien näkökulmasta, mikäli ryhdytään toimenpiteisiin, jotka kasvattavat alkoholin käytön haittavaikutusten riskiä ihmisille ja heidän läheisilleen.

Suomalaisten kuluttaminen on muuttunut monella tavoin viimeisen vuosikymmenen aikana. Kotitaloudet ovat mm. velkaantuneet kuluttamisen myötä merkittävästi verrattuna aikaisempaan tilanteeseen. Syitä tähän on useita, ja yhtenä suurimmista on tavaroiden saatavuuden merkittävä helpottuminen verkko-ostamisen ja kotiinkuljetusten kehittymisen myötä. Kotitalouksien talousongelmien taustalla on lähes poikkeuksetta aina ylikuluttaminen, suhteessa talouden käytettävissä oleviin varoihin. Kun kuluttaminen on sirpaloitunut merkittävästi aikaisempaa useampiin ostotapahtumiin ja ostokanaviin sekä helpottunut verkko-ostamisen lisääntymisen myötä, on monella edessä ylikuluttamisen riski. Monella Takuusäätiöstä pienlainaa ja velkajärjestelyä hakevalla on haasteita oman talouden hallinnassa. Monet heistä myös kertovat toistuvasti vaikeudesta pysyä selvillä oman kulutuksen rajoista ja siitä, että ylikuluttamista tapahtuu ikään kuin vahingossa. Laskulla ja osamaksulla ostaminen madaltaa kuluttamiskynnystä ja toisaalta niihin turvaudutaan, kun tuntuma omaan talouteen ei ole tarkka, tulot ovat pienet tai ongelmallisen velkatilanteen riski haastaa taloutta.

Epäselvä rahatilanne ja sen kanssa korreloivat stressi ja jaksamisen haasteet johtavat helposti siihen, että kaupassa käyminen korvataan verkko-ostamisella. Nykyisin myös kotiin toimitettavia ostoksia on mahdollista ostaa osamaksulla ja se näkyy säätiön asiakaskunnassa. Erityisen paljon tätä näkyy Takuusäätiön asiakaskunnassa nuorten, alle 30-vuotiaiden kohdalla. Samalla nuoret aikuiset ovat myös ylivoimaisesti eniten kasvanut asiakasryhmä Takuusäätiön asiakaskunnasta viimeisten viiden vuoden aikana. Heitä on Takuusäätiön laina- ja velkajärjestelyasiakkaista jo yli kolmannes. Juuri nuorilla aikuisilla ei Takuusäätiön näkemyksen mukaan ole riittävän usein realistista tuntumaa siitä, mihin rahat riittävät. He ovat myös se ryhmä, joka on tottunut tilamaan verkosta ja valitsevat helpoiten toimitustavaksi kotiinkuljetuksen. Se, että rahaa voi käyttää näkymättömästi ja kaiken voi maksaa myöhemmin tai osissa, lisää selkeästi ostamista ja suunnittelematonta rahankäyttöä. Takuusäätiö näkee riskinä nuorten alkoholin käytön kasvulle sen, jos alkoholin tilaaminen muiden ostosten lomassa helpottuu. Kun tähän vielä lisää mahdollisuuden maksaa myöhemmin tai osissa, se kasvattaa riskiä toimeentulovaikeuksiin tai pahimmassa tapauksessa ongelmavelkaantumiseen.

Takuusäätiön huolena on, että alkoholin helpompi saatavuus toimitusmyynnin kautta lisää ylipäänsä alkoholiperustaista kuluttamista. Sen lisäksi, että kasvava kuluttaminen haastaa oman talouden hallintaa, se vaikeuttaa muista välttämättömistä arjen menoista selviytymistä.

Takuusäätiö pitää tärkeänä, että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelemiseen kiinnitetään erityistä huomiota, kun lainsäädäntöön tehdään muutoksia, joilla voi olla negatiivisia vaikutuksia. Hallituksen esityksessä on tunnistettu riskejä ja riskiryhmiä. Alkoholin on tunnistettu olevan yleisin tekijä väkivallan, onnettomuuksien ja tapaturmien taustalla. Haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä ovat esimerkiksi alkoholiongelmista kärsivien henkilöiden perheenjäsenet, erityisesti naiset ja lapset. Nyt esillä oleva esitys ei sisällä keinoja, miten ihmisiä suojellaan muutosten negatiivisilta vaikutuksilta.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointia ei tule missään tilanteessa uhrata kaupallisten intressien edessä. Tämä olisi jo kansantaloudellisesti harkitsematonta, koska haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointiongelmien kaatuvat aina yhteiskunnan maksettavaksi, siinä missä alkoholimyynnin tulot koituvat pääosin yksityisyritysten hyödyksi. Tämän lakiesityksen osalta lainsäädännön vaikutusten seurannalla on korostetun

merkittävä rooli ja sitä tulee jatkaa riittävän pitkään. Tarvittaviin toimenpiteisiin on ryhdyttävä viipymättä, mikäli negatiivisia vaikutuksia kuluttajien terveyteen ja turvallisuuteen ilmaantuu tai yhteiskunnalliset haittavaikutukset lisääntyvät.

Takuusäätiö sr.

Juha Pantzar
toimitusjohtaja

Minna Backman
lakimies